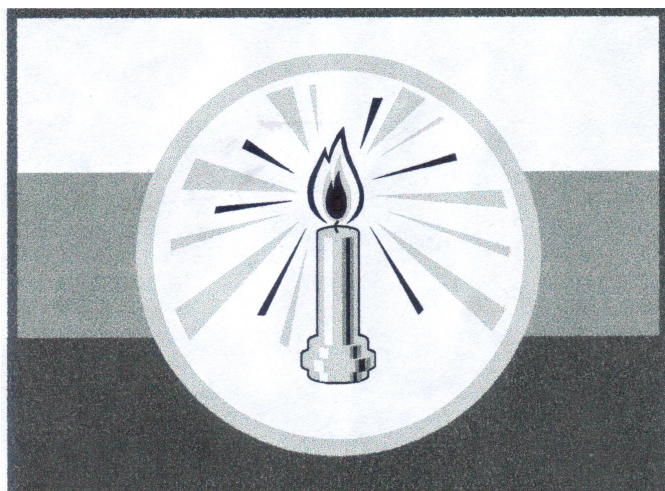

ПРОГРАММА

ПО ИЗБАВЛЕНИЮ ОТ

НАРКОМАНИИ

МАЛЫЙ

ЯК НЕ СТАТИ
САТАНІСТОМ

Частина четверта, щоденник №44

- **Благодійний фонд ім. Г.А.Шичко** - громадська організація, фонд не займається політикою, не підтримує і не виступає проти будь-якої політичної партії.
- Фонд допомагає наркоманам та їхнім сім'ям незалежно від кольору шкіри, національності, віросповідання, фінансового стану.
- Фонд не є релігійною організацією, не пов'язаний з якоюсь релігією, вірою чи сектою.
- Членство у Фонді безкоштовне, Фонд існує завдяки добровільним пожертвуванням лише членів фонду, ми незалежні завдяки нашим добровільним внескам.

Усі права програми належать Благодійному Фонду імені Геннадія Андрійовича Шичка. Програму не можна використовувати з комерційною метою отримання прибутку. Жодна частина цієї програми не може бути скопійована в будь-якій формі без письмового дозволу фонду.

©Благодійний фонд ім. Г. А. Шичко 1995
Усі права зберігаються за їх власником.

Адреса фонду: РОСІЯ, 620014, м. Єкатеринбург, вул. Хохрякова, 33-3
Тел/факс. (343) 267-17-17, 243-91-81
E - mail : narknike @ sky . ru
http : www . sky - net . ru /~ narknike

МАЛИЙ

ЯК НЕ СТАТИ САТАНІСТОМ

Частина четверта *

І хто прийме одну таку дитину в Моє ім'я, той приймає Мене. А хто спокусить одного з цих малих, що вірують у Мене, тому краще було б, якби повісили йому млинове жорно на шию і потопили б його в глибині морській.

Ісус Христос Мт 18. 5, 6

ДІЄПРИКМЕТНИК

Нас же всіх від єдиного Хліба і Чаші причащаються з'єднай один одного в єдиного Духа Причастя.

З Літургії Василя Великого

У третій частині я писав, що Макс уперше причастився. Що було б з ним, якби він не зміг цього зробити? Ти вже, мабуть, розумієш, що він, напевно, загинув би. «Але, я не вірю, - скажеш ти, - це проста випадковість - причастився і одужав. Та й взагалі я невіруючий, не вірю ні в Бога, ні в Таїнства, ні в причастя». Все це може бути, ти справді можеш виявитися невіруючим. Але, в нашому житті дуже багато незрозумілого, багато ТАЄМНИЦЬ у житті нашому. Наприклад, ми не можемо ні уявити, ні пояснити собі БЕЗКОНЕЧНІСТЬ всесвіту і вже, звичайно, не можемо собі уявити Нескінченність і Безмежність Бога, тому що Бог більший за нескінченний всесвіт... Яюсь відкрити завісу таємниці нам допоможе книга, яку ми разом з тобою будемо уважно читати, а після прочитання четвертої та п'ятої частини нехай кожен для себе зробить висновок. На початку книги** ти познайомишся з передмовою перекладача ієромонаха Сімеона (Гагатика). За передмовою видно, наскільки він знає історію предмета, про який пише.

Передмова перекладача

Ця книга є плодом співпраці двох чудових святих, які жили в Греції у другій половині XVIII – на початку XIX століття, – афонського ченця Никодима та Коринфського митрополита Макарія. Преподобний Никодим Святогорець добре відомий у нас як автор коханої книги «Невидима лайка». Про святителя Макарія у нас поки що знають мало***. Тільки великою смиренністю цих святих можна пояснити той факт, що одна з найвідоміших у всьому православному світі книг про духовне життя не поділилася своєю славою з тими, завдяки кому вона з'явилася на світ. Йдеться про «Добротолубство» - збирачами матеріалу для цієї збірки, його укладачами та видавцями були святі Никодим та Макарій. Ними був виданий і не менш, ніж «Добротолубство», популярний у Греції, особливо серед чернецтва, збірка святоотцівських творів «Евергетинос».

Вихід у світ їх «Книги про невпинне причастя»**** також став великою подією у житті Грецької церкви.

* Продовження, початок див. в дн. №44, частина третя.

** Преподобний Никодим Святогорець, Святитель Макарій Коринфський «Книга душекорисна про невпинне причастя святих Христових таємниць» м. Суми 2001 р., переклад з грецької. (Видання громади храму преподобного Сімеона Нового Богослова та святого праведного Іоанна Кронштадтського при Сумському пастирсько-богословському училищі 40002 Україна м. Суми вул. Комсомольська, 180)

*** Короткі біографічні довідки про цих святих ми даємо наприкінці книги.

**** Перше видання книги з'явилося 1783 р. у Венеції.

Щоб зрозуміти, чому так сталося, ми скажемо два слова про історичний контекст, у якому цій книзі мимоволі довелося зіграти одну з головних ролей. Після падіння 1453 р. Константинополя Грецька церква протягом кількох століть переживала глибокий занепад богословської освіченості. Однак до кінця третього століття турецького ярма, з другої

половини XVIII століття, починається помітне поживлення духовного життя, що виявилось насамперед у численних виданнях творів Святих Отців, у філософсько-богословській полеміці з ідеями французького Просвітництва, що почали проникати в Грецію, і в боротьбі за втілення свято. у церковній практиці.

Видавці Святих Отців, полемісти з духом Заходу та борці за чистоту церковного життя були одні й ті самі люди, які працювали у співпраці та одностайності один з одним.

Від своїх супротивників вони отримали іронічне прізвисько колівадів – через тверду незгоду здійснювати заупокійну поминальну службу над колівом у недільні дні. Зараз, через двісті років, коли перші особи колівадського руху – Макарій Корінфський, Никодим Святогорець, Опанас Парійський – виявилися прославленими у лику святих, це прізвисько звучить як похвала їм.

Суперечка про коливу розгорілася, коли монахи афонського скиту святої Анни перенесли щоденну панахиду з суботи – статутного поминального дня – на неділю. Приводом такого порушення статуту стало розпочате у 1754 р. будівництво нового скитського храму. З усієї Греції разом із пожертвами на нього в скит надходило і безліч імен, які слід було згадувати на заупокійній службі. Поминання такої кількості імен стало значно подовжувати службу. А в той час на Афоні субота відрізнялася від інших днів також тим, що була єдиним «базарним» днем в афонській столиці, Кареї, де ченці продавали своє рукоділля, яке вони виробляли протягом тижня. Тепер ченці не встигали на базар і тому вирішили здійснювати службу над колівом у неділю. Це рішення викликало протест тих, кого прозвали колівадами: поминальна служба, говорили вони, спотворює радісний характер недільного дня, в якому християни бачать спосіб життя майбутнього століття. Суперечка про коливу тривала понад шістдесят років, колівади зазнали жорстоких гонінь, були вилучені з Афону, позбавлені священного сану. (Викл. Опанас Парійський, втім, домогся виправдання та відновлення в ієрейському сані. Але це йому вдалося зробити лише через п'ять років після засудження).

Якщо суперечка про колів послужила початком богословських, і не тільки, зіткнень на Афоні, то книга про невпинне причастя, випущена в розпал суперечки, ставши другою головною темою полеміки (а за важливістю, очевидно, першою), ще більш загострила відносини двох сторін. Для нас ця суперечка має великий інтерес з багатьох причин. Примітно насамперед те, що наші захисники частого причастя зазвичай своїми опонентами, не завжди безпідставно, кваліфікуються як модерністи та західники. На Афон все було зовсім навпаки. Колівади всіма визнавалися і визнаються традиціоналістами, консерваторами і борцями з європейським духом, а дії їхніх супротивників виглядають як спроби пристосувати Передання Церкви до потреб часу, які добре поєднуються з бажанням зберегти в недоторканності всі ті церковні звичаї поточного історичного моменту, які не заважають спокійному життю.

Здається, що благочестивий читач зможе відчутти у цій книзі саме святоотецький дух, дух «Добротолюбства», такий чужий європейській людині. Тут, як і в іншому вченні та житті колівадів, єдиним критерієм істинності думки і дій є їхня відповідність справжньому церковному Переказу, тобто Переказу святих Отців протягом усієї історії Церкви, що завжди залишається тим самим. При цьому народні звичаї, яким вдалося проникнути в церковне життя, часто визначаються колівадами, повною згодою з Отцями, як не сприяють головній меті християнина – спасінню. Коли єдиною вигодою і зручністю людини бачиться порятунок, привабливість решти традицій і зручностей розсіюється, як наслання.

* Подібна історія сталася і з прізвиськом Симеона Нового Богослова, що був серед найшанованіших колівадами святих. Деякі сучасники називали преподобного отця «новим богословом», іронізуючи над ним, а тепер Церква прославляє його як одного із трьох за всю свою історію Богословів.

Колівади, за загальним у наш час визнанням, започаткували святоотцівське відродження в Греції, хоча за їх життя і здавалося, що перемогли їхні противники. Тепер на Афон, наприклад, причащаються не кілька разів на рік, як тоді, а до кількох разів на тиждень. Найзначнішою подією останніх двох століть на Афоні стало відновлення суворого спільного, згодного з чернечими статутами способу життя у всіх його монастирях. (Нагадаємо деякі найважливіші принципи чернечого гуртожитку: відсутність особистої власності та грошей, загальна, разом з ігуменом, присутність на всіх службах добового кола і на трапезі (смакування їжі поза трапезою немислима), виборність ігумена всіма братами та послух йому як єдиного в обителі духовного отця, а також те, що служить

фундаментом для справжньої духовної сім'ї, - однодумність, одностайність і нелицемірне одне до одного любов).

Особливо ж тішить те, що такі монастирі тепер, в останні десятиліття, у багатьох з'явилися і поза Афonom: у Греції, Європі, Америці – скрізь, де тільки знайшлися миряни, клірики та єпископи, які ревнують про втілення святоотцівської спадщини у своєму житті. Такі монастирі мають величезний духовний і місіонерський вплив на людей, які живуть у цих країнах, адже можливість побачити ангельський спосіб життя, зіткнутися з ним і, зрештою, стати його учасником діє на людину незрівнянно більше, ніж проповіді та книги.

Сучасні афонські ченці називають себе спадкоємцями колівадів. Тому й дякувати за те, що відбувається в наші дні, відновлення загальножиттєвого чернечого способу життя на Афоні і розповсюдження його по всьому світу ми повинні передусім колівадів, які започаткували цей життєдайний рух.

Ця суперечка про коліво і частоту причастя важлива для нас тому, що, прагнучи до справжнього духовного відродження, ми на прикладі колівадів можемо побачити, з чого воно повинне починатися – з любові та свідомого ставлення до святоотцівського та богослужбового Передання, з бажання та зусиль втілити це Переказ у житті, незважаючи на жодні труднощі. Бог та історія завжди виправдовують саме цей вибір.

Про те, що православним християнам необхідно часто причащатися Божественного Тіла та Крові нашого Господа

Наказується всім православним християнам причащатися часто, по-перше, Владичними заповідями Господа нашого Ісуса Христа, по-друге, Діями та Правилами святих Апостолів і священних Соборів, а також свідченнями божественних отців, по-третє, самими словами, чином і священнодіянням святої Літургії. а по-четверте, нарешті, власне самим Святим Причастям.

1. Господь наш Ісус Христос, перш ніж дати Таїнство Причастя, сказав: «Хліб, який Я дам, є Плоть Моя, яку Я віддам за життя світу». Я хочу віддати для пожвавлення всього світу. Це означає, що Божественне Причастя для віруючих – це необхідна складова духовного і за Христом життя.

Але оскільки це духовне і за Христом життя не повинно гаситись і перериватися (як каже Апостол, духа не гасить**), а має бути постійним і безперервним, щоб живі не для себе жили, але для Померлого за них і Воскреслого (з того ж Апостола***), тобто щоб вірні, що живуть, жили більше життям не власним і тілесним, але життям Христа, Який за них помер і воскрес, - з необхідністю, таким чином, потрібно, щоб було постійним і те, що його складає, то є Божественне Причастя.

І в іншому місці Господь говорить наказово: «Істинно, істинно кажу вам: якщо не будете їсти Плоті Сина Людського і пити Крові Його, то не будете мати в собі життя»****.

* Ін. 6, 51

** 1 Фес. 5, 19

*** Див. «Христос за всіх помер, щоб ті, хто живе, вже не для себе жили, але для Померлого за них і Воскреслого» (2 Кор. 5, 15) – Примітка перекладача.

**** Ін. 6, 53

З цих слів стає зрозуміло, що Божественне Причастя для християн настільки необхідне, наскільки необхідне святе Хрещення. Оскільки той же подвійний наказ, який Він сказав про Хрещення, Він сказав і про Божественне Причастя. Про святе Хрещення Він сказав: «Істинно, істинно говорю тобі, якщо хто не народиться від води і Духа, не може увійти до Царства Божого»*. І про Божественне Причастя так само: «Істинно, істинно кажу вам, якщо не будете їсти Плоті Сина Людського і пити Крові Його, то не будете мати в собі життя». Отже, як без хрещення нікому неможливо жити духовним життям і врятуватися, так неможливо нікому жити і без божественного причастя. Однак оскільки ці два (Таїнства) мають ту відмінність, що Водохреща відбувається один раз, а Божественне Причастя звершується постійно і щодня, звідси робиться висновок, що в Божественному Причасті є дві необхідні речі: по-перше, воно має відбуватися, а по-друге, відбуватися постійно.

До того ж, коли Господь зраджував це Таїнство Своїм учням, Він не сказав їм у формі поради: «Хто хоче, нехай їсть Моє Тіло, і хто хоче, нехай п'є Мою Кров», як Він сказав: «Якщо хто хоче йти за Мною»** та «якщо хочеш бути досконалим»***. Але Він проголосив наказово: «Прийміть, їдьте, це є Тіло Моє» і «пийте з неї все, бо це є Кров Моя»****. І знову каже: «Це творіть на мій спогад»*****. Тобто це Таїнство я вам зраджую, щоб воно відбувалося не один, або два, або три рази, але щодня (як пояснює божественний Золотоуст) на згадку Моїх страждань, Моєї смерті і всього Мого домобудівництва спасіння.

Ці слова Господа ясно представляють два необхідні (моменти) у Причасті: один полягає в обов'язковому наказі, який вони містять, а інший – у тривалості, на яку вказує слово «творіть», що, зрозуміло, означає те, що нам наказується не просто причащатися але причащатися невинно. Отже, кожен тепер бачить, що не дозволяється православному порушувати цей наказ, якого б чину він не був, але йому ставиться в обов'язок і обов'язок зберігати це неодмінно, приймати це як Владичні заповіді та встановлення.

Божественні апостоли, дотримуючись цієї наполегливої заповіді нашого Господа, на початку проповіді (Євангелія), при першій нагоді, збиралися з усіма вірними в таємному місці через побоювання від іудеїв*****, вчили християн, молилися, і, здійснюючи Таїнство причащалися і самі, і всі, хто зібрався, як про це свідчить св. Лука в «Діяннях апостолів», де каже, що три тисячі, які увірували в Христа в день П'ятидесятниці і хрестилися, були з апостолами, щоб чути їхнє вчення, щоб набувати від них користі, молитися з ними і причащатися Пречистих Таїн, щоб освячуватися і краще стверджуватися у вірі Христовій. «Вони постійно перебували, – каже він, – у навчанні апостолів, у спілкуванні та заломленні хліба та у молитвах»*****.

І щоб це необхідне передання Господа зберігалось наступними християнами і згодом не забулося, те, що апостоли тоді робили, те й написали у 8-му та 9-му своїх Правил, наказуючи зі суворим випробуванням та покаранням відлучення, щоб не залишився ніхто без причастя Божественних Таїн, коли звершується свята Літургія.

«Якщо єпископ, чи пресвітер, чи диякон, чи хтось із священного списку при вчиненні приношення не причаститься: нехай надасть причину, і якщо є благословенна, нехай буде вибачений.

* Ін. 3, 5

** Мт. 16, 24

*** Мт. 19, 21

**** Див. Мт. 26, 26-28

***** Лк 22, 19

***** Ін. 20, 19

***** Діян. 2, 42

А ще не уявить: нехай буде відлучений від спілкування Церковного, що зробився виною шкоди народу, і на того, хто чинив приношення, підозрював, якби неправильно чинив». Тобто якщо хтось не причаститься, коли звершується свята Літургія, нехай скаже причину, чому не причастився, і якщо вона поважна, нехай його пробачать, якщо ж він цього не говорить, тоді має бути відлучений.

А в 9-му правилі вони кажуть: « Всіх вірних, що входять до церкви і писання слухають, але не перебувають на молитві і Святому Причасті до кінця, бо безчинство в церкві творять, відлучати від спілкування Церковного»**. Тобто всі ті віруючі, які приходять до церкви і слухають Писання, але не залишаються на молитві і Святого Причастя не приєднуються, повинні відлучатися від Церкви, тому що роблять безчинство в церкві. Пояснюючи це правило, Вальсамон каже: «Визначення цього правила дуже суворе, бо воно відлучає тих, хто приходить до церкви і не залишається до кінця і не причащається». І інші канони подібним чином наказують, щоб усі були готові та гідні причастя.

Антиохійський собор, слідуючи святим апостолам, по-перше, підтверджує їх вищенаведене правило, а потім додає: «Усі, хто входить до церкви і слухає священні писання, але за якимось ухиленням від порядку не беруть участі в молитві з народом

або відвертається від Причастя святої Євха будуть відлучені від Церкви доти, як сповідаються, виявлять плоди покаяння і проситимуть прощення, і таким чином матимуть змогу отримати це»***. Тобто всі ті, що входять до церкви і слухають священні писання, але не моляться разом з рештою народу або відмовляються від Божественного Причастя, повинні відлучатися доти, доки не сповідаються і не покажуть плодів покаяння, і не проситимуть прощення, після чого можуть бути прощені.

Отже, бачите, мої брати, що всі християни підлягають неодмінному відлученню і повинні причащатися часто і що вони зобов'язані робити це на кожній Літургії, щоб не бути відлученими і святими апостолами, і святим Собором?

2. Якщо ми уважно придивимося до Божественної та святої Літургії, то побачимо, що з початку до кінця вся вона має на меті і вказує на Причастя присутніх віруючих християн, бо це виявляють і молитви, які читає священник таємно, і вигуки, і всі слова та священнодійства, та чин, що відбуваються на ній.

У молитві, яка називається молитвою вірних, написано: «Даж їм (тобто вірним), завжди зі страхом і любов'ю, що служить Тобі, невинно і неосудно причаститися Святих Твоїх Таїн». У молитві, яка слідує за скоєнням Таїн****, написано: «Якоже бути причастим у тверезість душі, на залишення гріхів». Тобто, щоб ці Святі Дари послужили вірним для очищення душі і прощення гріхів. У молитві, що перебуває перед Причастям, говориться: «І сподоби державною рукою Твоею дати нам пречисте Тіло Твоє і чесну Кров, і нами всім людом». Тобто удостої нас, Господи, дати нам Своєю міцною рукою Твоє Святе Тіло і чесну Кров і через нас передай всьому Твоєму народові.

Це ми бачимо також і в вигуках, коли священник волає ніби від Господнього лица до народу: «Прийміть, їдьте, це є Тіло Моє» і «пийте від неї всі, ця є Кров Моя». І коли, тримаючи у своїх руках святу Чашу з життєдайним Тілом і Кров'ю, виходить із воріт і показує її народу, тоді запрошує його до Божественного Причастя і голосно вигукує: «Зі страхом Божим, вірою і любов'ю***** приступіть». Тобто підходьте зі страхом Божим, вірою та любов'ю причащатися Божественних Таїн.

Після Причастя священник і народ дякують Богові за цю велику благодать, яку вони отримали.

* 8-е Правило святих апостолів.

** 9-те Правило святих апостолів.

*** 2-ге правило

**** Тобто після прикладання Святих Дарів. - Прим. перекладача.

***** Так у грецькому чині Літургії. - Прим. перекладача.

Народ дякує: «Нехай сповняться уста наші хвалення Твого, Господи, бо сподобив Ти нас причаститися Святим Твоїм, Божественним, безсмертним і життєдайним Таємницям», що означає: «О Господи, нехай уста наші наповняться славослів'ям Тобі, бо Ти нас удостоїв причаститися Святим безсмертним Твоїм Таємницям». А священник каже: «Пробач Божественних, Святих, Пречистих і життєдайних Таїн гідно дякуємо Господу», що означає: «Брати, оскільки з чистою совістю ми всі причастилися Святих і життєдайних Таїн, давайте разом дякувати Господу».

Але й Херувимська пісня, яку співає народ, якщо хтось замислиться, є підготовкою до Причастя, тому що вона каже: «Усі ми, таємниче зображуючи багатоочених херувимів і співаючі трисвяту пісню Трійці, що живе, давайте очистимо наш розум від будь-якої турботи і клопоту цього світу, бо належить прийняти нам у нашу душу і причаститися Царя всього сущого, Якого оточують невидимо чини небесних ангелів». Те саме означає і молитва Господня, що виголошується після прикладання Таїнств, бо в ній християни просять Бога і Батька дати їм насущний хліб, яким є головним чином Святе Причастя.

Та й самі назви Літургії – «Спількування»* і «Збори»**, як вона переважно називається, спонукають у певному сенсі з необхідністю до частого Причастя. Адже «Спількування» та «Збори» означають, що за допомогою Причастя Тіла і Крові Христових усі вірні збираються, спілкуються та з'єднуються з Христом, і робляться з Ним одне тіло та один дух.

Отже, на підставі всього цього священного чину Божественної Літургії я прошу вас, брати мої, скажіть мені зі страхом Божим і прислухаючись до совісті у вашій душі, чи не

очевидно, що ті християни, які приходять на Літургію, повинні часто причащатися? Чи не мають вони обов'язку робити це і щоб була явлена Літургія як спілкування, збори та трапеза, і щоб не виявилися злочинцями того, у що вірують і що сповідують? А якщо вони не причащаються, як самі зізнаються, то боюсь, боюсь, чи не стають вони злочинцями? І тому я не знаю, чи мають справжній чин і чи доречно те, що їх запрошує священник, та інші слова та священнодійства та статут, який буває на Літургії? Тому що всі, як один, відступають, і не знаходиться жоден християнин, який виконав би їх і послухався б запрошення священника або, щоб сказати краще, Бога, але (кожен) уникає Святині ні з чим, не прийнявши її і не підійшовши, щоб причаститися.

Тому і божественний Златоуст, дотримуючись священних Правил святих Апостолів і святих Соборів, про які ми сказали раніше, особливо ж розмірковуючи про всі ці священнодії Божественної Літургії і бачачи, що вони мають на меті Причастя вірних, виносить судження, що ті, які приходять на Літургію і не причащаються, недостойні й самого входу до храму.

Він каже: «Я бачу, що багато причащаються Тіла (і Крові) Христових просто так і як станеться, рухомі скоріше звичаєм і законницьким ставленням, а не розумним міркуванням. Бо, коли прийде час святої Чотиридесятниці, кожен, хоч би яким він був, тобто гідним чи недостойним, причащається Таїн. Так само кожен робить і коли настане день Богоявлення, навіть якщо йому не час причащатися.

Але ні Богоявлення, ні Чотиридесятниця не роблять людей гідними причастя, а роблять їх гідними щирість і чистота душі. З цією чистотою душі ти можеш причащатися щоразу (коли присутня на Літургії), а без неї не причащайся ніколи, бо, каже (Павло), щоразу, коли ви це робите, сповіщаєте смерть Господа, тобто чините спогад вашого власного спасіння і благодіяння, яке вам зроблено.

Подумай, скільки ретельності вживали ті, що їли від жертвоприношень старого закону. Бо чого вони тільки не робили! Чого не вживали! Вони постійно очищалися. Ти ж, маючи намір причаститися тієї Жертви, перед якою тремтять ангели, очищення обмежуєш проміжками часу. І як ти постанеш на суд Христов, якщо дерзаєш причащатися з поганими руками та вустами?

* Kavovia

** ZuvaZic

Бачу, що відбувається великий безлад у цій справі. Бо в інший час ви не причащаєтесь, хоча буваєте часто й чистими, а коли приходить Великдень, навіть якщо вчинили якесь зло, дерзаєте та причащаєтесь. Про поганий звичай! О злий забобон!

Марно відбувається щодня Літургія, даремно ми стоїмо у вівтарі – ніхто не підходить причаститися. Кажу це не для того, щоб ви причащалися просто так і як станеться, але щоб ви робили себе гідними.

О людина! Ти недостойний Причастя? Тоді ти недостойний і чути молитви Літургії. Ти чуєш диякона, який стоїть і волає: «Ті, що перебуваєте в покаянні, просите Бога, щоб пробачив вас». Ті, що не причащаються, перебувають у чині тих, хто кається. Отже, що ти стоїш? Якщо ти в чині тих, хто кається, тоді ти не можеш причаститися, адже той, хто не причащається, серед тих, хто кається. Для чого волає (диякон): «Виходьте ті, які не можете молитися Богу», а ти стоїш нахабно? Якщо ж ти не з тих, хто кається, але з тих, хто має можливість причащатися, як же ти не дбаєш, щоб причаститися? Чи ти не вважаєш Причастя великим даром і нехтуєш ним?

Задумайся, прошу тебе! Тут царська трапеза, ангели служать на цій трапезі, Сам Цар тут присутній, а ти стоїш, як роззяву. Одяг твоєї душі нечистий, і це тебе не чіпає? Але (можливо) вони чисті? Тоді сідай і їж від неї. Христос на кожній Літургії приходить побачити тих, хто сидить на трапезі, з усіма розмовляє і тепер говорить кожному в його совісті: «Друзі, як ви стоїте тут, (в Церкві), не маючи шлюбного одягу?» Хіба Він не спитав: Чому ти сів за трапезу? Але навіть перед тим, як той сів, каже йому, що він недостойний навіть увійти сюди. Адже Він сказав не «чому ти ліг?», а «як ти увійшов?»* Те саме і тепер виголошує Христос усім нам, що стоять нахабно і з безсоромністю, адже всякий Таїн, що не причащається, стоїть безсоромно і нахабно. З цієї причини (діакони) видаляють першими тих, що перебувають у гріхах.

Бо коли Господь повинен увійти на трапезу, там не повинні бути ті раби, які завинили, але вони повинні тікати від його обличчя. Так, безумовно, відбувається і тут, коли звершується Літургія та Агнець, Ягня Владичне, приноситься в жертву.

Коли ти почуєш: «Помолимося все спільно», коли ти побачиш, що відчиняються ворота вівтаря, тоді вважай, що відкривається небо і сходять ангели. І як не повинен бути тут жоден нехрещений, так не повинен бути і жоден (хоч і хрещений, але) нечистий і поганий.

Скажи мені, будь ласка, якби хтось був запрошений на трапезу, пішов туди, помив свої руки, сів і приготувався до трапези, а потім не їв би, хіба він не образив би того, хто його запросив? Чи не краще було б, якби він взагалі не приходив? Так і ти: прийшов на трапезу, співав з іншими співами, сповідав, що ти гідний (оскільки не пішов разом з негідними), як ти можеш (після всього цього) залишатися (на Літургії) і не причащатися від цієї Трапези?

Але ти кажеш: «Я недостойний». Тоді ти недостойний брати участь і в молитвах, тому що Святий Дух сходить не тільки на передлежачі (Святі Дари), але й на ці піснеспіви. Хіба ти не бачив, як раби панів своїх спочатку миють трапезну, прибирають дім і потім уже пропонують блюда? Це робиться у нас за допомогою молитов, за допомогою вигуку диякона: ми миємо, як губкою, церкву, щоб Таємниці були запропоновані в чистій церкві і не знайшлося в ній жодної плями, жодної вади.

Нечисті очі недостойні бачити цього видовища, осквернені вуха недостойні чути (ці співи). Бо так наказує закон: якщо навіть тварина хотіла наблизитися до Синайської гори, то мала бути побита камінням. Так вони були негідні перебувати навіть біля підніжжя гори, хоч згодом і наблизилися і бачили місце, де був Бог. Потрібно було наближатися і бачити після. А коли був присутній (Бог), треба було піти».

Так і ти, християнине, якщо недостойний наприкінці Літургії наблизитись і побачити Бога, тікай разом із оголошеними, бо (продовжує Золотоуст) нічого більшого, ніж вони, не маєш. Адже це не одне й те саме: ніколи не причащатися (будучи нехрещеним) і (після Хрещення), сподобившись Причастя, виявитися грішним і недостойним Причастя.

* Див Мф. 22, 2-14

Хотів би сказати вам ще більше і страшніше, але щоб не перевантажувати ваш розум, достатньо цього. Бо ті, що не розуміються цим, не зможуть навчитися і великим.

Отже, щоб наші слова не послужили ще більшому осуду вас, просимо вас не про те, щоб ви не приходили, а про те, щоб ви зробили себе гідними і присутності (на Літургії), і Причастя.

Скажи мені, будь ласка, якби якийсь цар наказав: «Той, хто вчинить таке зло, нехай не наближається до моєї трапези», то заради цієї честі хіба ви не захотіли б докласти всіх можливих сил ваших, щоб захистити себе від зла? (Коли ж священник запрошує нас підійти причаститися, тоді) Господь закликає нас зійти на небеса, на трапезу великого і дивного Царя, а ми відмовляємося, і зволікаємо, і не поспішаємо, і не прагнемо цього. І яка надія на спасіння нам залишається? Ми не можемо сказати, що нам перешкоджає хвороба чи єство, але негідними робить нас лише наша недбалість»*.

Чуєш, брате мій, що каже цей великий вчитель Церкви? Що не варті приходити на Літургію ті, які, не маючи перешкод, не готові причаститися? Але що ти відповідаєш? Що, оскільки справи так, не ходитиму взагалі на Літургію. Ні, брате мій, ні. І це тобі не дозволяється робити, тому що тоді ти підлягаєш відлученню, як визначає святий і Вселенський П'ятошостий Собор, говорячи: « Аще хто, єпископ, чи пресвітер, чи диякон, чи хтось із прирахованих до кліру, чи мирянин, не маючи ніякої наполегливої потреби чи перешкоди, яким би надовго усунений був від своєї церкви, але, перебуваючи в граді, в три неділі протягом три тижні не прийде на церковні збори: то клірик нехай буде вивержений з кліру, а мирянин нехай буде віддалений від спілкування »**. Тобто той, хто перебуває в місті і не ходить до церкви три недільні дні (підряд), якщо він священнослужитель, то має бути позбавлений сану, а якщо мирянин, то має бути відлучений. Те саме визначає і Сардикійський святий Помісний собор у своєму 11-му Правилі***.

Отже, ти підлягаєш покаранню відлучення, коханий, якщо не робиш і те, й інше, тобто не ходиш на Літургію і не готуєшся, скільки можеш, причаститися, якщо немає у тебе перешкод. Жодне ти не можеш порушити, ні інше.

Бо якщо ти всього цього не порушуєш, то зберігаєш (у цілісності) усі священнодії Божественної Літургії, як ми раніше сказали, і не переступаєш чину, який отримала Церква від Самого Господа нашого, від апостолів, від Соборів, а також від святих. А чин такий: Святий Хліб повинен розділятися на кожній Літургії, і ті вірні, які не мають перешкоди, повинні приходити причащатися.

Як каже Симеон Солунський, «Божественна Літургія – це служба, мета якої – священнодія Самого Пресвятого Тіла Христового та Крові і щоб дано вони були в Причастя всім вірним. І, як така, мета її полягає лише у Причасті».

Св. Миколай Кавасила, єпископ Діррахійський, пише: «Справа святої служби Священних Таїн – це перекладання Божественних Дарів у Божественні Тіло і Кров. Мета її – щоб вірні були ними освячені****».

Мудрий Йов, про якого свідчить св. Фотій у своїй «Бібліотеці», у книзі «Про таїнства» так каже: «Вся священна служба розуміється в Причасті Святинь, оскільки її мета, і призначення, і справа – Причастя життєдайних і страшних Таїн і Святинь».

* Бесіди на Послання до ефесян. Бесіда 3. Див: Творіння святого отця нашого Іоанна Золотоуста, архієпископа Константинопольського, у російському перекладі. Т. 11. Кн. 1. СПб., 1905, с. 29-32. – Тут і надалі всі святоотцівські цитати даються у нашому перекладі. Викл. Никодим ці цитати наводить спочатку в оригіналі, а потім дає свій переклад-тлумачення. У перекладі ми керуємося тим, як розуміє текст святого отця преподобний Никодим.

** Правило 80

*** «При цьому згадайте, що в минулий час отці наші визначили: якщо хтось мирянин, перебуваючи в граді, в три неділі дні, протягом трьох тижнів, не прийде в збори, нехай буде віддалений від спілкування церковного».

**** Тлумачення Літургії, гол. 1

Гаврило Філадельфійський у книзі «Про Таїнства» каже, що Божественна Літургія відбувається задля трьох причин. По-перше, на славу і похвалу Бога і Спасителя нашого і на згадку про Смерть і Воскресіння Його, як Сам Він сказав: «Це творить на мій спогад». По-друге, заради упокою та освячення душ покійних благочестивих православних християн. І по-третє, заради живих. Отже, коли звершується Божественна Літургія на славу і на похвалу і на згадку про Смерть і Воскресіння Господа нашого, у вірі померлі наші брати отримують від Бога спокій і освячення, наскільки це можливо.

Живі ж вірні, які не причащаються Божественних Таїн на Літургії, дивуюся, як можуть освятитися. Святий Кавасила каже, що вони не освячуються. І послухай знову його: «Якщо душі підготовлені і готові причаститися, а Господь, що освячує і (всі) здійснює, завжди бажає освячувати і любить Себе віддавати кожному, тоді що може перешкодити Причастю? Звісно, ніщо. Але хтось запитає: «Якщо хтось із живих, маючи в душі блага, про які говорилося, не приступить до Таїн, чи не отримає він тим не менш освячення (від Літургії, що відбувається)?». (На таке запитання ми відповідаємо, що) це може отримати не кожен, але тільки той, хто не може прийти тілесно, як це буває і з душами померлих. Якщо ж хтось може, але не приступає до Трапези, щоб спромогтися освячення від неї, для такого отримати освячення зовсім неможливо – не тільки тому, що він не приступив, але тому, що не приступив, здатний це зробити*». Тобто, будучи в змозі піти, знехтував і зненавидів, і тому не пішов.

Згідно з цим, не тільки те, що ми досі говорили, зобов'язує кожного християнина, який не має перешкоди, невпинно причащатися, але і Божественне Причастя і Прилучення саме по собі, якщо ми замислимося, приваблює кожного насолоджуватися ним постійно, бо є просто-напросто складовою життя душі. Подивимося тепер, що це означає.

Складовою схоластичні богослови називають той предмет, без якого неможливо бути тому, що буває.

Так, наприклад, у житті складовою є дихання, бо без нього неможливо вижити людині. Також потрібне харчування для тілесного складу. І як часте дихання необхідне життю, а харчування необхідно, щоб становити тілесне єство, і часте Причастя необхідне життю душі й складу її сутності. Або, щоб сказати краще, набагато й незрівнянно потрібніше.

І покличемо тепер у свідки Василя Великого – заснування праведних догматів Церкви, щоб він нам сказав: «Необхідне для життя вічного Долучення Тіла та Крові Христових»**. І також: «Повинно відродженому Хрещенням їсти згодом Причастя

Божественних Таїн. Тому що нам потрібно надалі харчуватися їжею вічного життя, яке нам зрадив Син Бога Живого»***. І, будучи запитаний якоюсь жінкою на ім'я Кесарія Патриція, він відповідає в одному зі своїх листів: «Долучатися кожного дня і причащатися Святого Тіла і Крові Христових добре і корисно, оскільки Сам (Господь) ясно говорить: «Той, хто їсть Мою Плоть і п'є Мою Кров, має вічне життя». Хто ж сумнівається, що причащатися безперервно життя є не що інше, як жити різноманітно? »**** Тобто жити всіма душевними та тілесними силами та почуттями.

Монах Іов Сповідник каже: «Якщо говорити про святиню Причастя, то праведному і порядному християнинові добре, і справедливо, і природно часто освячуватися і вдаватися до цієї Святині, і жадати її більше, ніж ми бажаємо дихати. Тому кожен має дозвіл причащатися постійно, тож, якщо можливо, гідні не мають перешкод причащатися навіть щодня».

* У своєму тлумаченні Никодим додає: «Але, будучи в змозі піти, знехтував і зненавидів, і тому не пішов».

** Моральні правила, 21, 1. Див: Творіння в святих отця нашого Василя Великого, архієпископа Кесарії Каппадокійська. Частина 3. М., 1993, с. 391.

*** Про хрещення слово 3. РС 31, 1573.

**** Послання 93, 1. Див.: Правила православної Церкви з тлумаченнями Никодима, єпископа Долматинсько-Істрійського. Т. 2. Свято-Троїцька Сергієва Лавра, 1996, с. 612.

Геннадій, патріарх Константинопольський, дуже мудро викладає, наскільки необхідно для християнина Святе Причастя, говорячи: «І нині Таїнство робить своїм причасникам успіх життя за Христом. Те, що здійснює тілесно видима частина таїнства (тобто хліб і вино для тіла), те саме воно таємниче і невидимо здійснює в душі.

Бо Тіло Христове живить і становить нашу душу, подібно до того, як хліб робить це для тіла. Як ми відроджуємося, коли приймаємо Хрещення і благодатне буття одержуємо замість буття гріховного, так і коли живемо Таїнством Причастя, ми отримуємо перебування у благодаті і досягаємо успіху. Подібно до того, як природний жар тіла видаляє з нього властиву йому вологу, якщо тіло не отримує допомогу від їжі (і тому їжею і питвом добре зберігається склад тіла і поповнюється та волога, яку тіло втратило від жару, і іншим чином людське життя не може зберегтися навіть на малий час), так і жар злоби, поїдаючи душу зсередини, висушує благоговіння і винищив би його зовсім, якби душа не сприймала цю духовну їжу, яка чинить опір згубної силі злості і оновлює, і вирощує в нас духовні дари Божі.

Тіло ж Христове, з одного боку живлячи нас, згідно з своєю тілесною природою, з іншого боку, згідно зі своєю чистотою, очищаючи і освячуючи, будучи з'єднане з Божественною природою, в достатку подає нам духовне харчування, і ми, таким чином, харчуючись добре цією їжею, знову здобуємо духовне здоров'я і чистоту, яких нас позбавило тоді в раю смакування забороненого дерева.

Потрібно було нам, ті, хто втратив куштування тілесної їжі, ті перші чистоту і здоров'я, знову їх придбати тілесною їжею. І слід було подібне зцілити подібним, а протилежне – протилежним. Адже обидві ці їжі тілесні – і ті, що зіпсували нас спочатку, і тепер зберігають здоров'я і духовне життя. Однак ту їжу Бог нам забороняв, цю ж нині дозволяє та подає. Ту нам подав лукавий біс, цієї їжі Син Божий робиться не тільки радником, а й служителем. Та їжа була здобута крадіжкою, а до цієї ми явно запрошуємось. У тій була прихована отрута злочину, а ця приховує в собі скарб незліченних благ.

Отже, брати мої, якщо вже необхідне для не мають перешкод християн часте Причастя, як було доведено на підставі свідчень, які ми привели досі, то і для нас є великою необхідністю причащатися часто, щоб мати нам життя в собі, яке є Ісусом. Христе, і щоб нам не померти душевною смертю. Адже ті, які не харчуються часто від цієї духовної їжі, звичайно, вмирають, хоч і здається, що живуть тілесно.

Однак душевно вони мертві, бо відійшли від духовного та істинного життя, яке приносить Святе Причастя.

І як немовля, коли народжується, плаче і просить з великим полюванням їжу і молоко, а коли не їсть, не має апетиту, то це ознака, що вона хвора і перебуває в небезпеці померти, так і ми повинні мати полювання є Святе Причастя, духовне їжу, щоб нам оживлятися. А якщо ні, то ми перебуваємо в небезпеці душевно померти.

Тому каже божественний Златоуст: «Отже, не будемо недбати, удостоївшись такої любові та честі. Чи не бачите ви дітей, з яким полюванням вони прагнуть до материнських грудей, з яким прагненням їхні губи хапають груди? З таким же завзяттям та приходимо і ми до цієї Трапези, до цих духовних грудей, мабуть, навіть з більшим полюванням. Вхопимся, як діти за материнську сорочку, за благодать Духа. І нехай у нас буде лише одна скорбота – не причащатися цієї їжі»**.

* Розмова про Таємниче Тіло Христове.

** Бесіда 82 на Євангеліє від Матвія. Див: Св. Іоанна Златоуст. Розмови на Євангеліє від Матвія. М., 1993, с. 827.

Про те, що корисно та рятівно часте Причастя Святих Таїн

І перш ніж причащається християнин, і коли причащається, і після того, як причаститься, велику користь отримує від Божественних Таїн і для душі, і для тіла. Перш ніж причаститься будь-хто, йому необхідно здійснити належну підготовку, тобто він сповідається духовному батькові, журиться, виправляється, розчулюється, набуває уваги до свого духовного життя, оберігається від пристрастних помислів, наскільки це можливо, і від будь-якого іншого зла.

Таким же чином він утримується, молиться, не спить, стає більш благоговійним і всяке інше благодіяння здійснює, розмірковуючи, якого страшного Царя йому належить прийняти в самого себе, і особливо коли він задумується про те, що, яку він здійснить підготовку, така ж дана йому буде благодать від Святого Причастя. Очевидно, що чим частіше робить хтось таку підготовку, тим більшу отримує користь.

Коли ж християнин причащається, хто може осягнути, які дари та дарування подаються йому від Божественного Причастя? Або як немічна наша мова може по порядку це передати?

Тому наведемо знову божественних і священних вчителів Церкви, щоб вони нам сказали все по порядку своїми промовистими та богонатхненними вустами. Григорій Богослов каже: «Найсвятіше Тіло Христове, коли добре приймається, для воюючих є зброєю, для тих, що віддаляються від Бога – поверненням, немічних зміцнює, здорових веселить, хвороби лікує, здоров'я зберігає, завдяки йому ми легше виправляємось, у працях і скорботах робимося більш, у любові – більш гарячими, у знанні – більш витонченими, у послуху – готовішими, до дій благодаті – більш сприйнятливими. А для тих, хто причащається погано, наслідки протилежні», бо вони не запечатані чесною Кров'ю нашого Господа. Як каже сам Григорій Богослов: «З того часу Агнець загартовується; і закарбовуються чесною Кров'ю справа і слово, тобто навичка і дія – стовпи наших воріт (маю на увазі (під брамою) руху і думки розуму), які легко відчиняються і зачиняються від споглядання*». Іншими словами, легко відкриваються для споглядання і знову закриваються від споглядання вищих та незбагнених смислів.

Преподобний Єфрем Сирін пише: «Будемо прилежати, браття, безмовності, посту, молитві, сльозам, церковним зборам. Рукоділля, спілкування зі святими отцями, слухняність істині, слухання божественних Писань, щоб не висох наш розум, а найбільше постараємось зробити себе гідними Причастя Божественних і Пречистих Таїн, щоб наша душа очистилася від помислів невіри і нечистоти, що народжуються, і щоб оселився в нас Господь. визволив нас від лукавого».

Божественний Кирило Олександрійський каже, що завдяки Божественному Причастю уявні злодії – біси – не знаходять дозволу входити через почуття до нашої душі: «Під дверима досконалого дому (душі) розумій наші почуття, через які входять у серця всіх людей образи всіх речей і виливається в них безліч побажань. А пророк Іоиль називає їх, почуття, вікнами: «Входять у вікна, як злодії»**, бо вони не були помазані Кров'ю Христовою.

І знову говорить (Писання), що після заклання ягня «нехай візьмуть від крові його і помажуть на обох косяках і на перекладині дверей у будинках»***, вказуючи, що чесною Кров'ю Христа ми зберігаємо цю земну нашу хramину, тобто наше тіло, і виганяємо древнє омертвіння переслуховування тим, що насолоджуємося дієприкметником життя, видаляючи до того ж від нас і губителя помазанням Крові Христової.

Божественний Кирило і в іншому місці каже, що завдяки Причастю ми очищаємось від усякої душевної нечистоти і отримуємо готовність і ревності до добра: «Чесна Кров Христа не тільки від тління нас позбавляє, а й від усякої нечистоти, прихованої всередині, і не залишає нас охолоджуватися в недбальстві, але робить нас гарячішими в Дусі».

* Слово 45, на святий Великдень. Див: Святитель Григорій Богослов, архієпископ Константинопольський. Зібрання творів у 2-х томах. Т. 1. Свято-Троїцька Сергієва Лавра, 1994, с. 671.

** Йоїл 2, 9

*** Вих. 12, 7

Святий Феодор Студит чудово описує користь, яку кожен отримує від частого Причастя: «Велику силу мають сльози, розчулення, але насамперед і найбільше Причастя Святинь, по відношенню до яких бачачи вас, не знаю чому, недбайливо розташованими, я дуже дивуюся. Якщо буде неділя, ви ще приступаєте до Таїнства, якщо ж Літургійні збори відбудуться другого дня – ніхто не причащається. Хоча в монастирі можна було б причащатися щодня. Тепер Літургія відбувається рідше, але ви і при цьому не причащаєтесь.

Говорячи ж це, я не маю на увазі, щоб ви захотіли причащатися просто так і як станеться, бо написано: «Нехай відчуває себе людина, і таким чином нехай їсть від цього хліба і п'є з чаші цієї. Бо хто їсть і п'є недостойно, той їсть і п'є осуд собі»*, - не розрізняючи, де Тіло і Кров Господа. Не для того я говорю, та не буде! Але для того, щоб з бажанням Прилучення наскільки можливо, ми очищали себе і робили себе гідними цього дару, бо причастям життя є Хлеб, що прийде з небес. Якщо хтось буде їсти від цього Хліба, житиме повік: «Хліб же, який Я дам, є Плоть Моя, яку Я віддам за життя світу». І знову: «Той, хто їсть Мою Плоть і пив Мою Кров, перебуває в Мені, і Я в ньому»**.

Бачиш незбагненний дар? Він не тільки помер за нас, але й Самого Себе запропонував нам на їжу. Що може бути великим знаком міцного кохання? Що може бути рятівнішим для душі? До того ж звичайну їжу та пиття ніхто не відмовляється їсти щодня, а якщо й не поїсть – надзвичайно засмучується. Що ж до звичайного хліба, але Хліба життя, і звичайного пиття, але Чаші безсмертя, ми ставимся до них як до речі неважливої і абсолютно необхідної. Що може бути більш божевільним та безрозсудним? Втім, як би справи не йшли досі, на майбутнє, прошу вас, будемо оберегатися, знаючи силу дару, і, наскільки можливо, очищені та причащаємося Святинь. І якщо трапиться, що ми зайняті якою-небудь роботою, як тільки зазвучить дзвін, та залишаємо справу і йдемо причащатись Дарів з великим полюванням. І це (як я думаю чи, вірніше, як істинно насправді) буде нам дуже допомагати, оскільки підготовка до Причастя зберігатиме нас у чистоті. Якщо ж ми будемо байдужі до залучення, то як уникнемо того, щоб працювати пристрастями? Нехай буде нам Причастя провідником у життя вічне***»****.

Отже, брати мої, якщо робитимемо так, як нам наказують божественні отці, і причащатися часто, то не тільки Божественну благодать ми матимемо помічником і співробітником у цьому малочасному житті, але допомагатимуть і ангели Божі, і сам Владика ангелів, а крім того, далеко відкинемо від себе противників-біса, як каже божественний Золотоуст: «Як леви, що дихають вогнем, так ми відходимо від цієї (Святої Трапези), ставши страшними для диявола, маючи в собі і нашого Главу Христа, і любов, яку Він нам надав. Ця Кров робить сяючим царський образ нашої душі, народжує невимовну красу, не дає зів'язати шляхетності в душі, зрошуючи її безперестанку і живлячи. Ця Кров, гідно прийнята, геть жене від нас бісів, а ангелів приваблює, разом з Владикою ангелів. Бо біси тікають, коли бачать владну кров, а ангели збираються. Вона – спасіння наших душ, Нею радіє душа, Нею прикрашається, Нею зігрівається, Вона робить наш розум світлішим від вогню, Вона робить нашу душу чистішою за золото. Причащаються цієї Крові стоять разом з ангелами і вишніми силами, одягнені в ту саму, що й у них, царський одяг, і зброя маючи духовну. Але я не сказав ще про найбільше: одягнені в Самого Царя, що причащаються»*****.

Бачиш, любий мій брате, скільки чудесних дарів ти отримуєш, якщо часто причащаєшся, бачиш, як при частому Причасті просвічується розум, світліє розум, очищаються всі сили душі? А якщо ти хочеш умертвити пристрасті, часто причащайся і насолодишся цим. У цьому нас засвідчує Кирило Олександрійський: «Веруючий у благословенне Причастя не лише смерті, а й хвороб, що у нас, позбавляється».

* 1 Кор. 11, 28-29

** Ін. 6, 56

*** Див. слав. «на дорогу живота вічного» з молитви до Святого Причастя.

**** Огласне повчання 107. У російській «Добротолюбії» - повчання 309. Добротолубство. Т. 4, с. 581-582.

***** Бесіда 43 на Євангеліє від Івана. Див: Св. Іоанна Златоуст. Вибрані твори. Книжка 1. М., 1993, с. 304–305.

Бо Христос, що приходить до нас, присипляє в наших членах шалений закон плоті і оживляє благоговіння до Бога, а пристрасті вбиває».

Таким чином, без частого причастя ми не можемо звільнитися від пристрастей і зійти на висоту безпристрасності. Так і ізраїльтяни: якби вони не захотіли їсти пасху в Єгипті, не змогли б з нього звільнитися.

Єгипет же означає життя пристрасне. І якщо ми не причащаємося невинно Чесному Тілу і Крові нашого Господа (якщо було б можливо, то й щодня), ми не в змозі звільнитися від уявних фараонів. Божественний Кирило Олександрійський саме так і каже: «Те, що ізраїльтяни, будучи рабами і працюючи під керівництвом єгиптян, вчинили (тобто закололи ягня і з'їли пасху), це означає, що душа людини не може інакше діяти свободи і уникнути тиранії диявола, окрім як Причастя Христа. Бо Він Сам сказав: «Отже, якщо син звільнить вас, то істинно будете вільні»*. І знову каже цей святий: «Якщо вони принесли в жертву зробили це, прообразуючи Христа, бо іншим чином звільнитися не могли», бо свобода тільки силою Христа набувається».

Отже, якщо й ми хочемо втекти з Єгипту, тобто від похмурого і переслідуючого нас гріха, і від фараона, тобто уявного тирана, як каже Григорій Богослов, і хочемо успадкувати землю серця та обітницю, тоді маємо і ми, подібно до ізраїльтян, які мали вождя Ісуса Навина, мати Господа нашого Ісуса Христа за допомогою частого Причастя, щоб перемогти хананей та іноплеменників (незліченні пристрасті плоті), і гаваонітян (оманливі помисли), щоб нам поселитися в місті Єрусалимі, яке означає священний світ** (на відміну від світського світу)). За словами нашого Господа: «Мир Мій даю вам; не так, як світ дає, Я даю вам»****.

Тобто: «Учні Мої, я вам даю Мій світ священний і святий, не такий, як світ мирський, який часто має на меті зло». Перебуваючи в цьому священному світі, ми удостоїмося отримати в нашому серці заручення Духа, як і апостоли, залишаючись в Єрусалимі за Господнім наказом, отримали досконалість і благодать Духа в день П'ятидесятниці. Адже світ – це дар, який включає всі інші божественні дарування, і в світі живе Господь, бо, як каже пророк Ілля, не у великому і сильному вітрі був Бог, не в землетрусі, не в вогні, і в віянні тихого і мирного вітру – там був Господь****.

Однак ніхто не може набути світу, не маючи інших чеснот, чеснота ж не набувається без виконання заповідей, а заповідь, у свою чергу, не може виконуватися без любові, а любов не відновлюється без Божественного Причастя. Отже, без Божественного Причастя ми даремно працюємо.

Адже багато хто часто знаходить у собі різні чесноти, сподіваючись врятуватися завдяки їм і без частого Причастя. Але це майже неможливо, бо вони не хочуть підкорятися волі Божій, яка полягає в тому, щоб причащатися часто, згідно з чином Церкви, тобто за кожною Літургією, коли вони збираються до храму.

До таких людей Бог говорить через пророка Єремію: «Мене, джерело води живої, залишили, і вирубали собі розбиті водойми, які не можуть тримати води»*****. Іншими словами, залишили джерело доброчесності і дарувань Святого Духа і викопали в собі водоймища, продірявлені знизу, які не можуть тримати води.

І знову говорить Бог через пророка Ісаю: «Вони щодня шукають Мене і хочуть знати шляхи Мої, як народ, що чинить праведно і не залишає законів Бога свого; вони запитують Мене про суди правди, бажать наближення до Бога: Чому ми постимося, а Ти не бачиш? упокорюємо душі свої, а Ти не знаєш?» - Ось, у день посту вашого ви виконуєте волю вашу і вимагаєте тяжких праць від інших. Ось ви постите для сварок і чвар і для того, щоб зухвалою рукою бити інших; ви не постите в цей час так, щоб ваш

голос був почутий на висоті. Чи такий той піст, який Я вибрав, день, в який томить людина душу свою, коли гне голову свою, як очерет, і підстилає під себе лахміття та попіл?

* Ін. 8, 36

** Тут і далі - zipnvn

*** Ін. 14, 27

**** Див. 3 Цар. 19, 11-12

***** Іср. 2, 13

Чи це назвеш постом і днем, догідним Господу?»*. Іншими словами, вони Мене шукають щодня і хочуть дізнатися про мудрість Мого промислу, начебто це був народ праведний, що зберіг накази Божі, і кажуть: «Чому Ти не бачиш, Господи, що ми постили? Чому Ти не хочеш знати, що ми так страждали?» І відповідає Бог: «Я не чую вас, бо коли ви постите, тоді знову виконуете ваші злі побажання. Такого посту та такого страждання Я не хочу. Але навіть якщо ти постеліш замість ложа мішковину та золу, і такого посту Я не приймаю».

Але тоді праці приймаються і чесноти приносять користь, коли здійснюються з Божої волі. Воля Божа полягає в тому, щоб ми робили так, як нам наказує наш Господь, Який нам каже: «Той, Хто їсть Мою Плоть і пив Мою Кров має життя вічне»**. Це не просто заповідь, але всіх заповідей глава, бо є чинною силою і невід'ємною складовою інших заповідей.

Отже, мій любий, якщо ти хочеш запалити в своєму серці божественне промову і набути любов до Христа, а з нею придбати й усі інші чесноти, часто приступай до Святого Приєднання – і тоді насолодишся тим, чого бажаєш. Адже неможливо будь-кому не полюбити Христа і не бути коханим від Христа, якщо він невпинно причащається Його святого Тіла і Крові. Це відбувається природним чином. І послухай як це буває.

Деякі дивуються, чому батьки люблять своїх дітей. Подібно чому і діти також люблять своїх батьків. Відповідаємо: ніхто ніколи не зненавидів себе і своє тіло. Оскільки діти мають своє тіло від тіл своїх батьків і особливо тому, що харчуються материнською кров'ю як у утробі матері, так і після народження (адже молоко, природним чином, є не що інше, як кров, що стала білою), то я і кажу, що їм (дітей) природний закон – любити своїх батьків, як й у батьків – любити своїх дітей. Адже й зачаті діти зі своїх тіл батьків. Таким чином, ті, які часто причащаються Тіла і Крові нашого Господа, природно запалять у собі прагнення і любов до Нього – з одного боку, тому що ці тваринні і життєдайні Тіло і Кров настільки зігрівають у любові тих, хто причащається (навіть найнегідніших і найжорстокіших), як невпинно вони причащаються; а з іншого боку, тому що ведення любові до Бога – це не щось чуже для нас, але природно всеяне всередину нашого серця, як тільки ми народжуємось за тілом і відроджуємось за духом у святому Хрещенні.

За найменшої зручної нагоди ці природні іскри миттєво спалахують у полум'я, як говорить премудрий у Божественному Василя: «Одночасно з появою тварини (тобто людини) впроваджується в нас якийсь насіннєвий логос, який природно породжує в нас здатність любити (Бога). Цю силу (тобто логос) обробляє ретельне виконання Божих заповідей, живить пізнання (Бога) і призводить до досконалості благодати Божої. Слід знати, що подвиг любові один, але він виконує і включає всі інші заповіді»***.

Отже, цю природну силу – любити Бога – зміцнює, вирощує та вдосконалює часте Приєднання до Тіла і Крові нашого Господа. Тому і святий Кипріан пише, що мученики, коли йшли на страждання, насамперед причащалися Пречистих Таїн і, зміцнившись від Святого Приєднання, так загорялися Божою любов'ю, що бігли на ниві, як вівці на заклання, і замість Тіла і Крові Христових, яких вони вони. причащалися, проливали свою власну кров і зраджували своє тіло на різні муки.

Що ще доброго хотів би ти, християнин, отримати і не отримав би від Святого Причастя? Хочеш святкувати щодня? Хочеш святкувати Світлий Великдень, коли забажаєш, і радіти радістю невимовною в цьому сумному житті? Невпинно вдавайся до Таїнства і причащайся з належною підготовкою, і тоді ти насолодишся тим, чого бажаєш.

* Іс. 58. 2-5

** Ін. 6, 54

*** Правила, викладені у питаннях і відповідях, 2. Див.: Творіння що у святих отця нашого Василя великого, архієпископа Кесарії Каппадокійська. Частина 5. М., б.р., с. 82

Адже справжній Великдень і справжнє свято душі – це Христос, Який приноситься в жертву в Таїнстві, як каже Апостол, а слідом за ним і божественний Золотоуст: «Чотиридесятниця один раз на рік буває, Великдень же – тричі на тиждень, а іноді й чотири, точніше ж – стільки разів, скільки ми захочемо, бо Великдень – це не піст, але Приношення* та Жертва, що буває на кожному зібранні**. А те, що це істинно, почуєш від Павла, який говорить: «Великдень наш, Христе, закланий за нас»***.

Так що кожного разу, коли ти приступаєш із чистою совістю (до Таїнства), ти робиш Великдень. Не тоді, коли ти постиш, а коли до цієї Жертви причащаєшся. Адже оголошений ніколи не здійснює Великдень, хоч і поститься щороку, тому що Приношення він не долучається». Тобто не причащається. І навпаки: «Непостів, коли прилучається Причастя, якщо з чистою совістю приступить (до Таїнства), тоді і здійснює Великдень – чи то сьогодні, чи то завтра, чи то будь-якого дня. Бо підготовка оцінюється не спостереженням часів, а чистою совістю»****. Тобто найкраща підготовка до Причастя полягає не в тому, щоб відраховувати вісім, або п'ятнадцять, або сорок днів і тоді причащатися, а в тому, щоб очищати совість.

Отже, ті, які, хоч і постять перед Великоднем, але на Великдень не причащаються, такі люди Великдень не святкують, як каже цей божественний Отець. Ті, які не підготовлені в кожне свято причащатися Тіла і Крові Господніх, не можуть по-справжньому святкувати і недільні дні, і інші свята в році, тому що ці люди не мають причин і приводу свята, якими є Найсолодший Ісус Христос, і не мають духовної радості, яка народжується від Божественного Прилучення.

Приваблюються ті, які вважають, що Великдень і свята перебувають у багатих трапезах, у багатьох свічках, запашному фіміамі, срібних та золотих прикрасах, якими вони прибирають церкву. Бо цього Бог від нас не вимагає, оскільки це не є першорядним і не головним, як Він це говорить і через пророка Мойсея: «Чого вимагає від тебе Господь, Бог твій? Того тільки, щоб ти боявся Господа, Бога твого, ходив усіма шляхами Його, і любив Його, і служив Господу, Богу твоєму, від щирого серця твого і від усієї душі твоєї, щоб дотримувався заповідей Господа (Бога твого) і постанови Його»* ****.

Звичайно, слово наше зараз не про те, щоб судити, хороші чи ні ті дари, які ми приносимо до церкви з благоговіння. Вони хороші, проте з ними ми повинні передусім приносити і послух святим заповідям нашого Господа і віддавати перевагу цьому послуху всім іншим приношенням, як і каже пророк і цар Давид: «Жертва Богові – дух скрушений; серця скорботного і смиренного Ти не зневажиш, Боже»*****.

Апостол же Павло в Посланні до Євреїв інакше говорить те саме: «Жертви і приношення Ти не схотів, але тіло приготував Мені»*****, що означає: «Господи! Ти не хочеш, щоб я приносив тобі всі інші жертви та жертви. Ти хочеш тільки, щоб я приступав до Божественних Тайн і причащався Всесвятого Тіла Твого Сина, яке Ти приготував на Святому Престолі *****, бо така Твоя воля». Тому, бажаючи, щоб ти показав, що готовий до послуху, Апостол каже: «Ось іду виконати волю Твою, Боже мій, і закон Твій у мене в серці»*****. Тобто я йду здійснити волю Твою з усією готовністю і виконати Твій закон від усього мого серця.

Тому якщо ми хочемо врятуватися, то маємо виконувати з радістю та любов'ю, як сини, волю Божу та заповіді Його, а не зі страхом, як раби. Адже страх зберігає виконання старих заповідей, а любов – євангельських. Іншими словами, ті, хто перебуває під законом, виконували заповіді та постанови закону зі страху, щоб не бути покараними і підданими мукам.

* Просфора

** Тобто на Євхаристійних зборах, на Літургії. - Прим. перекладача.

*** 1 Кор. 5, 7

**** Проти юдеїв. Слово 3. Див: Повне зібрання творінь Св. Іоанна Золотоуста. Т. 1. Кн. 2. М., 1991, с. 673-675.

***** Втор. 10, 12-13

***** Пс. 50, 19

***** Євр. 10, 5

***** Трапеза

***** Євр. 10, 9; Пс. 39, 8-9

Ми ж, християни, оскільки більше не знаходимося під законом, повинні виконувати заповіді Євангелія не зі страху, а через любов, як сини повинні виконувати волю Божу. Воля ж Бога і Отця, за Його благоволінням з самого початку, полягала в тому, щоб скласти Тіло для Єдинородного Свого Сина, Господа нашого Ісуса Христа, як сказав Апостол, тобто щоб Його Син втілювався і пролив Кров Свою для спасіння світу. І щоб ми всі, християни, невпинно причащалися Тіла Його і Крові Його, щоб за допомогою частого Прилучення і в цьому житті були збережені від пасток і хитрощів диявола, і коли здійсниться результат нашої душі і вона злетить, як голуб, у свободі та радості на небеса, їй зовсім не перешкодили повітряні парфуми.

І це підтверджує божественний Златоуст, кажучи: «І інший мені розповідав про якесь бачення, яке він удостоївся сам, а не дізнався від когось. Якщо ті, хто має бути взятими звідси, виявляються причастеними Таїнств із чистою совістю, то, коли вони вмирають, їх доринають і зводять звідси на небо ангели завдяки Причастю»*.

Тому і ти, брате мій, оскільки не знаєш, коли приходить смерть – чи сьогодні, чи завтра, чи в цей час, – мусиш завжди бути прилученим до Пречистих Таїн і бути готовим. І якщо воля Божа буде, щоб ти ще жив у цьому житті, то будеш з благодаттю Святого Причастя проводити життя, повне радості, повне миру, повне любові і супроводжуване всіма іншими чеснотами. А якщо воля Божа буде тобі померти, то, завдяки Святому Причастю, ти вільно минаєш бісівські поневіряння, що знаходяться в повітрі, і з невимовною радістю оселишся у вічних обителях. Адже оскільки ти завжди з'єднаний з найсолодшим Ісусом Христом, всесильним Царем, то і тут житимеш блаженним життям, і, коли помреш, біси втечуть від тебе, як блискавка, а ангели відкриють тобі небесний вхід і будуть урочисто супроводжувати тебе до самого Престолу Блаженної Трійці. .

О велич, яку насолоджуються християни від частого Прилучення і в цьому житті, і в майбутньому!

Чи хочеш ти, християнине, очиститись і від тих найменших гріхів, яких ти, як людина, допускаєш чи очима, чи вухами своїми? Тоді приступай до Таїнства зі страхом і скорботним серцем – і очистишся, і будеш прощений. У цьому засвідчує святий Анастасій Антіохійський: «Якщо ми здійснюємо якісь малі, людські та прохані провини, будучи обкрадені або мовою, або слухом, або очима, або марнославством, або смутком, або гнівом, або чимось подібним, то, докоряючи себе і сповідаючись Богу, нехай причащаємося таким чином Святих Таїн, віруючи, що Причастя звершується на очищення всього цього» - проте не від важких чи злих і нечистих гріхів, які ми здійснили**.

Про це свідчать і багато інших святих. Священний Климент каже: «Причащаючись Чесного Тіла і Чесної Крові Христа, подякуємо Удостоеному нас причаститися Святих Його Таїнств і нехай попросимо, щоб вони були нам не до суду, а для спасіння і залишення гріхів»***.

Василь Великий каже: «І сподоби неосудно причаститися Пречистих цих та Животворчих Твоїх Таїн на залишення гріхів»****.

А божественний Златоуст каже: «Я шкірі бути причастим у тверезість душі, на залишення гріхів»****. Тобто, щоб ці Тайни послужили тим, хто причащається для очищення душі і прощення гріхів.

Хоч і сповідь, і виконання епітимія можуть подавати прощення гріхів, проте для звільнення від гріхів необхідне Божественне Причастя. При лікуванні смердючої рани спочатку видаляють черв'яків, потім відсікають згнилі частини і потім накладають мазь для зцілення, тому що якщо залишити рану без неї, вона прийде в колишній стан.

* Про священство. Слово 6. Див: Повне зібрання творінь Св. Іоанна Золотоуста. Т. 1. Кн. 2. М., 1991, с. 471.

** Мається на увазі, якщо ці гріхи ми не сповідуємо. - Прим. перекладача.

*** Кн. 8, гол. 14.

**** Літургія св. Василя Великого, молитва священика на "Глави ваша Господеві прихилить".

***** Літургія св. Іоанна Златоуста, молитва священика після прикладання Святих Дарів.

Так буває і з гріхом: сповідь видаляє черв'яків, виконання епітимії відсікає згнило, а потім Божественне Причастя буває ніби маззю і зцілює від гріха. Бо якщо не буде прийнято Божественне Причастя, нещасний грішник повертається в колишній стан, і буває для людини того останнє гірше за перше*.

Чуєш, християнине, скільки дарів ти отримуєш від частого залучення? І найменші вибачальні гріхи твої прощаються, і рани твої зцілюються, і ти весь стаєш здоровим. Що інше може бути блаженнішим, ніж завжди готуватися і причащатися, і завдяки підготовці та допомозі Божественного Причастя перебувати завжди вільним від гріхів, ніж бути тобі, земному, чистим на землі, як чисті ангели на небі? І яке інше щастя може бути більшим, ніж це?

І проте я скажу тобі про ще більше. Якщо, брате мій, ти приступаєш до Таїн часто і гідно причащаєшся цього нетлінного, цього преславленого Тіла і Крові Господа нашого Ісуса Христа, і стаєш сотелесником і сокровником Христу, життєдайна сила і дія цього Пресвятого Тіла і Крові в воскресінні праведних оживлять і, і воно воскресне нетлінним, як пише в Посланні до Филип'ян божественний Апостол, прославленим з Тілом Христа, «Який принижене тіло наше перетворить так, що воно буде згідно з славним тілом Його»**.

Усю цю славу і дари, ці великі і вищеприродні блага, про які ми досі говорили, отримує кожен християнин, коли з чистою совістю причащається Божественних Таїн найсолодшого нашого Ісуса Христа, - і інші, ще більші, які ми, заради стислості, залишаємо.

Нарешті, коли християнин причаститься, тоді, розмірковуючи, яких він страшних і небесних Таїн долучився, він слухає себе, щоб не знечестити благодать, боїться своїх помислів, збирає і зберігає їх, вважає початок більш суворого і добродісного життя і віддаляється, наскільки можливо, від всякого зла. Коли ж знову замислиться, що належить йому через кілька днів причаститися, подвоює увагу, докладає готовність до готовності, помірність до помірності, чужинності до чужинності, праці до трудів і трудиться, наскільки це можливо. Адже він виявляється ніби стиснутим з двох сторін: по-перше, тим, що він щойно причастився, а по-друге, тим, що незабаром знову причащатиметься.

Про те, що якщо хтось зволікає причащатися, то завдає собі цього великої шкоди

Все протилежне сказаному доставляє християнам рідкісне Причастя, бо той, хто відкладає Причастя, той не робить ніякої підготовки, не буває уважний, не має ретельного захисту від злих помислів. Зволікання в Причасті стає причиною того, що він впадає в недбалість, і тепло благоговіння та Божественної любові охолоджується. Протяжність часу дозволяє йому йти по життю безтурботно і недбало, не мати страху в своїй душі, стриманості в почуттях і обережності у своїх рухах, а також дозволяє йому повну вільність і в їжі, і в словах, і в неналежних видовищах і слуханнях, так що він стає подібним до коня, який, не маючи вуздечки, зісковзує у всяку прірву гріха. І це істина, що все це трапляється у тих, хто відкладає Причастя, як то в щоденному досвіді та практиці ми відчуваємо самі.

У мене дивують ті християни, які бувають, наскільки це можливо, гідними, проте причащатися не поспішають. Як зможуть вони отримати освячення та радість від Божественних Таїн, як сказав Кавасила, слова якого ми наводили спочатку? Як зможуть вони погасити вогонь пристрастей, якщо не причащаються Пречистих Таїн, які виганяють всяку неміч, утихомирюють дику війну плоті і умертвляють пристрасті, згідно з священним Кирилом?

Як можуть вони очистити свій розум, просвітити свій розум, удобрити всі сили душі, не причащаючись Тіла і Крові нашого Господа, які є справжнім очищенням, справжньою красою, справжньою просвітою і благородством душі, як раніше сказав нам божественний Золотоуст?

* Мт. 12, 45

** Флп. 3, 21

Або як можна втекти їм від уявного фараона і з Єгипту, гіркого і гріха, що переслідує їх, коли вони не запечатані і не знаменовані Чесною Кров'ю Христовою, як казав Григорій Богослов? Або яким чином вони запалять у своєму серці Божественну любов, духовну радість, Божественний світ та інші плоди і дарування Святого Духа, не причащаючись Тіла і Крові улюбленого Сина Отчого і єдиносущного Святого Духа, Який є наша справжня радість і мир, згідно з Апостолом*, і джерело всіх благ?

Я дивуюся і дивуюся, як християни нинішніх часів можуть святкувати або неділю, або інші свята протягом року і духовно радіти справжній радістю, якщо не причащаються

постійно Божественного Прилучення, яке є причиною і приводом для всякого свята та урочистостей.

Отже, безумовно, ті, хто не причащаються постійно, ті позбавляються (про горе!) всіх цих небесних і Божественних благ, а до всього цього є ще й злочинцями заповідей та Владична наказу Господа, як ми сказали, і Апостольських Правил, і соборних Канонів, і (настанов) всіх святих, свідчення яких ми наводили. І вони підпадають під покарання відлучення, яке накладають божественні апостоли та Антіохійський собор, як ми раніше докладно виклали.

Такі також дають дозволу і місце дияволу своєю затримкою Причастя кидати їх у різні гріхи та інші багато спокус, як каже божественний Кирило Олександрійський: «Ті, що віддаляють себе від Церкви і Причастя, робляться ворогами Бога і друзями бісів».

І божественний Золотоуст каже: «Та не на багато віддаляйся спілкування Твого, від мисленого вовка звіровловлений буду»**. Тобто тому, Господи, я приступаю часто до Таїнства і причащаюся, що боюся, якщо буду віддалятися на довгий час від Святого Твого Прилучення, то, виявившись непокритим благодаттю, буду вловлений думкою вовком, дияволом, і він мене умертвить.

Преподобний Паладій розповідає про авву Макарію Єгипетську, що, після того, як він зцілив ту жінку, яка з диявольського сприяння здавалася людям конем, він дав їй таку пораду і сказав: «Жінка, ніколи не відсутня на Долученні Таїн Христових, але причащайся часто, бо ця диявольська дія трапилася з тобою тому, що ти не причащалася п'ять тижнів, і від цього диявол знайшов місце і досадив тобі»****.

Подібним чином і божественний Златоуст у той день, коли був висвячений, зцілив одного біснுவатого, наставляв його часто ходити до церкви і приступати до Божественних Таїн з постом і молитвами, щоб біс не спокушував його надалі. Так про це пише в житті Святого Симеон Метафраст: «Якийсь божевільний чоловік, будучи одержимий нечистим бісом, вбіг усередину церкви, випускаючи з рота піну, з висунутою назовні мовою, так що всі бачили це огидне видовище. І тоді всі почали благодати святую цю душу – божественного Золотоуста, щоб він помолився за зцілення страждаючого. Він сказав цій людині наблизитися, з любов'ю подивився на неї і, знаменувавши її своєю рукою і покликавши Ім'я Святої Трійці, наказав лукавому бісові вийти. І одразу, коли це говорилося. Слово стало справою, і людина миттєво звільнилася від жахливої бісівської хвороби. Після цього Святий, піднявши його, порадив йому бути стараним у відвідинах Церкви та Прилученні Божественних Святинь, бути уважним до посту та молитов. «Бо, якщо так ти чинитимеш, - сказав він, - ворог ніколи тобі більше не досадить, і не будеш ти уловлений у його сіті».

Чуєте, брати мої, які біди зазнають тих, що не причащаються часто, але віддаляють себе від Таїн? Чуєте, що вони й біснуватими стають, і виглядом своїм у нерозумних тварин перетворюються, як у давнину перетворився на бика цар Навуходоносор?

* Див. Еф. 2, 14

** Молитва 2-а до Святого Причастя.

*** Буквально – оголеним від благодаті. - Прим. перекладача.

**** Див. Лавсаїк Паладія, єпископа Оленопольського. М., 1992, с. 37-38. Гол. 18. Про Макарія Єгипетського.

І справедливо вони це зазнають, бо можуть стати з людей богами з благодаті завдяки невинному Божественному Причастю, і не хочуть, але, віддаляючись від Божественного Причастя, втрачають і людську подобу, яку мають, і перетворюються на нерозумних тварин, і віддаються у владу сатани, як говорить Псалмоспівець: «Ті, хто віддаляє собі від Тебе, загинуть»*. Тобто, Господи, ось як зовсім гинуть ті, що віддаляють себе від Твоїх благодаті.

Не кажу вже про те, що з тими, хто не поспішає причащатися, трапляється раптова смерть і застає їх непередбаченими, бо вони залишаються без Божественного Причастя. Що буде з ними, нещасними? Чи зможуть вони вільно обминути бісів-митарів у повітрі? Який страх і жах зазнає їхня душа, тоді як могла б при частому приєднанні звільнитися від усього цього, як сказав вище божественний Золотоуст. Змилуйся, Боже, з них!

Отже, брати мої, оскільки рідкісне Причастя завдає нам таких великих і невимовних бід, а часте Залучення дарує нам такі високі, такі великі, такі небесні і вищеприродні блага і в цьому житті, і в майбутньому, чому ми так зволікаємо причащатися? Чому не готуємося з належною підготовкою долучатися Божественних Таїн, якщо не кожен день, то хоч би щосуботи чи неділі та кожного свята? Варто було б нам з великою радістю часто вдаватися до Священної Трапези і долучатися нашого найсолодшого Ісуса Христа, який є все наше життя, дихання, буття наше і вся надія і спасіння наше, щоб бути нам завжди з Ним з'єднаними і нерозлучними і в цьому житті, і в іншій. Ми ж, однак, погоджуємося і дуже радіємо зволікати і віддаляти себе від Нього.

Якщо нас хтось позбавить хоча б на один день трапези, що складається з тілесної їжі, то ми сумуємо і тривожимося, і нам це здається великим злом; якщо ж ми втрачаємо на день, і на два, і на цілі місяці духовної та небесної Трапези Божественних Таїн, то злом це не рахуємо. О велике нерозсудливість, що чиниться нинішніми християнами, які не бачать різницю між тілесним і духовним! Бо вони перше з усією любов'ю приймають, а другого зовсім не бажають.

Багато боголюбних християн вкладають гроші, зазнають великих трудів, переносять багато небезпек і в морі, і на суші. Щоб піти поклонитися в Єрусалим живоносному Гробу Господньому та іншим святим місцям. І потім радіють, коли їх називають паломниками цих святинь. Багато хто, чуючи, що в якомусь далекому місці знаходяться святі моці якогось святого, біжать з великою готовністю поклонитися їм і отримати благодать і освячення.

Але щоб причаститися Пречистих Таїн і удостоїтися отримати не життєдайну Труну, не святі місця, не моці святих, але Царя всього і Святого святих, вони або мали бажання, або їх це зовсім не хвилює. Щоб піти у святі місця – і гроші витрачають, і довгі дороги проходять пішки, і багато небезпек переносять, тоді як, щоб причаститися, не потрібно ні витрати грошей, ні довгі пішохідні подорожі, ні перенесення небезпек.

Достатньо лише зробити скрушену сповідь, виконати по-справжньому епітимію та підготовку, як одразу можна це отримати і стати сотелісниками та сокровниками Христу. І, незважаючи на всю цю простоту, знову ж таки всі недбають по відношенню до цього, всі відразу відступають.

Ах, брати мої, якби ми хоча б один раз бачили думки нашої душі, яких високих і яких великих благ ми втрачаємо, не причащаючись безперервно, тоді, звичайно, ми доклали б усіх своїх сил, щоб готуватися і причащатися, якби була можливість щодня.

Отже, якщо досі ми виявляли велику недбальство по відношенню до Святого Приєднання, відтепер і надалі, прошу вас з глибини по-братськи люблячого серця, та прокинемося від тяжкого сну лінощі, докладемо готовності і старанності. І якщо хтось із тих, хто має духовну владу, спробує нам перешкодити в цій богоугодній справі, хай не охолоджуємо одразу теплоту нашої рішучості і хай не журимося, ні, але хай падемо на коліна і цілуватимемо, як блудниця, його ноги, і наполегливо стукатимемо. у двері і просити дозволу.

* Пс. 72, 27

І, звичайно, я не вірю, щоб хтось був настільки жорстоким, що, бачачи нашу гарячу готовність приступити до Святого Прилучення, перешкодив би нам. Більше того, я впевнений, що яким би він не був суворим, хоч би як він боявся порушити шкідливий звичай, який встановився в цій справі, серце його прихилиться, щоб дати нам дозвіл зробити те, чого ми бажаємо.

Преподобний Никодим Святогорець

Преподобний Никодим народився 1749 року на осторі Наксос. Читати і писати навчився у священника своєї парафіяльної церкви. Здобув освіту в школі на рідному острові, де тоді викладав відомий своїми чеснотами та мудрістю архімандрит Хрісанф Ексохорит, брат великого святого рівноапостольного та мученика Косми Етолійського. Після закінчення навчання у Смирні 1770 р. преподобний повернувся на батьківщину, де отримав роботу секретаря митрополії.

У ці роки він познайомився і на все життя потоваришував із Коринфським єпископом Макарієм Нотарасом. За порадою та за сприяння Макарія Никодим зробив усі свої найважливіші праці з видання святоотцівських творинь.

Знайомство з одним ісихастом, старцем Сильвестром, запалило в душі Никодима любов до чернечого життя, і в 1775 він вирушив на Афон. Там, у монастирі Діонісіат, він прийняв чернечий постриг. Через два роки його відвідав Макарій і спонукав приступити до збирання, вивчення та видання рукописів зі творами Святих Отців.

Загальна кількість виданих та невиданих праць преподобного сягає 112 томів. У числі творів самого преподобного можна виділити багатотомне тлумачення Святого Письма, тлумачення на Книгу Правил (з якими і була ним видана грецька «Кормча». Це видання з тлумаченнями Никодима до цього дня є головним канонічним джерелом усіх православних греків), численні (Життя Святих, подібні до наших св. Димитрія Ростовського), гімнографічні (ім, зокрема, була написана служба преподобному Симеону Новому Богослову) та ін. Никодим підготував до друку і твори преп. Симеона Нового Богослова та свт. Григорія Палами, але надіслані ним у друкарню рукописи з творіннями святителя було втрачено.

Коли Афоні стала відома особистість і діяльність преп. Паїсія Величковського, викл. Никодим вирушив до нього до Молдови, бажаючи стати учнем російського старця, проте буря прибила корабель, яким подорожував святий отець, до одного з грецьких островів. Повернувшись на Афон, Никодим більше не залишав його. Він оселився зі своїм духівником, старцем Арсенієм, у скиті монастиря Пантократор, де й перестав до Господа 14 липня 1809 року.

Православні греки шанують преподобного Никодима як свого великого духовного просвітителя та вчителя. І справді, він є найбільшою постаттю історія духовної освіти Греції в післявізантійську епоху.

У 1955 р. преподобний Никодим Святогорець був уславлений у лику святих.

* Кінець четвертої частини, продовження див. дн. №44 частина п'ята

Святитель Макарій Корінфський

Святий Макарій народився в 1731 році в Коринті в знатній родині Нотарасів, яка дала грекам протягом попередніх століть кількох відомих патріархів та державних діячів, а також св. Герасима Кефалінійського (1509 – 1579). На острові цього святого, Кефалінії, Макарій і здобув освіту. Зазнаючи потягу до чернечого життя, Макарій прийшов до монастиря Великої Печери на Пелопонесі, але через протистояння своєму вибору батьків не було там прийнято. Повернувшись до рідного міста, зайнявся вивченням Святого Письма та творінь Святих Отців і викладав у коринфській школі.

У 1765 р. він був висвячений на єпископа Корінфа Константинопольським патріархом Самуїлом (1764 - 1768). У зв'язку з антитурецьким повстанням 1769 р. на Пелопонесі Макарій був змушений виїхати на острів Закінфос, а потім на Гідру, де й познайомився з Нікодимом.

Придушивши повстання, турецька влада розпорядилася, щоб на Пелопонес були направлені нові архієреї. Таким чином Макарій отримав можливість повністю присвятити себе аскетичному життю.

Після нетривалого перебування на Хіос він прибув на Афон, де і приєднався до колівад. Характерний наступний епізод із життя святого. Коли його запросили очолити панахиду на сороковий день після смерті Олександрійського патріарха Матвія, який жив тут на спокої, він відповів: « Чи була потреба, о добрі батьки, пропустити всі дні тижня і вибрати неділю, щоб порушити визначення Божественних Отців, які все одно

забороняють заупокою у день Воскресіння? Я панахиду в неділю не співаю, а в своїй єпархії я ні мирян не бачив, що робили коливо в неділю, ні сам, ставши архієреєм, не чинив такого злочину. Тож вибачте мені, не прийду». Злякавшись за свої відмови, Макарій пішов з Афона на Хіос. Але, отримавши там листа від Константинопольського патріарха Прокопія (1785 – 1789), наповнений гнівом і погрозами, відповів йому у своєму листі так: «Твої погрози та страхування не виправляють положення. Я ж готовий перетерпіти все, що вирішить твоя всесвятість». На Хіосі Макарій тісно співпрацював у видавничій та просвітницькій діяльності зі святим Афанасієм Парійським. На цьому ж острові святитель і пристав до Господа 16 квітня 1805 року. Благочестивий народ почав шанувати Макарія як святого, не чекаючи офіційної канонізації. Пам'ять його урочисто святкується у Коринфі, на Хіосі та інших грецьких островах. А в хіосському селі Елата збудовано на честь святителя Макарія святий храм.

